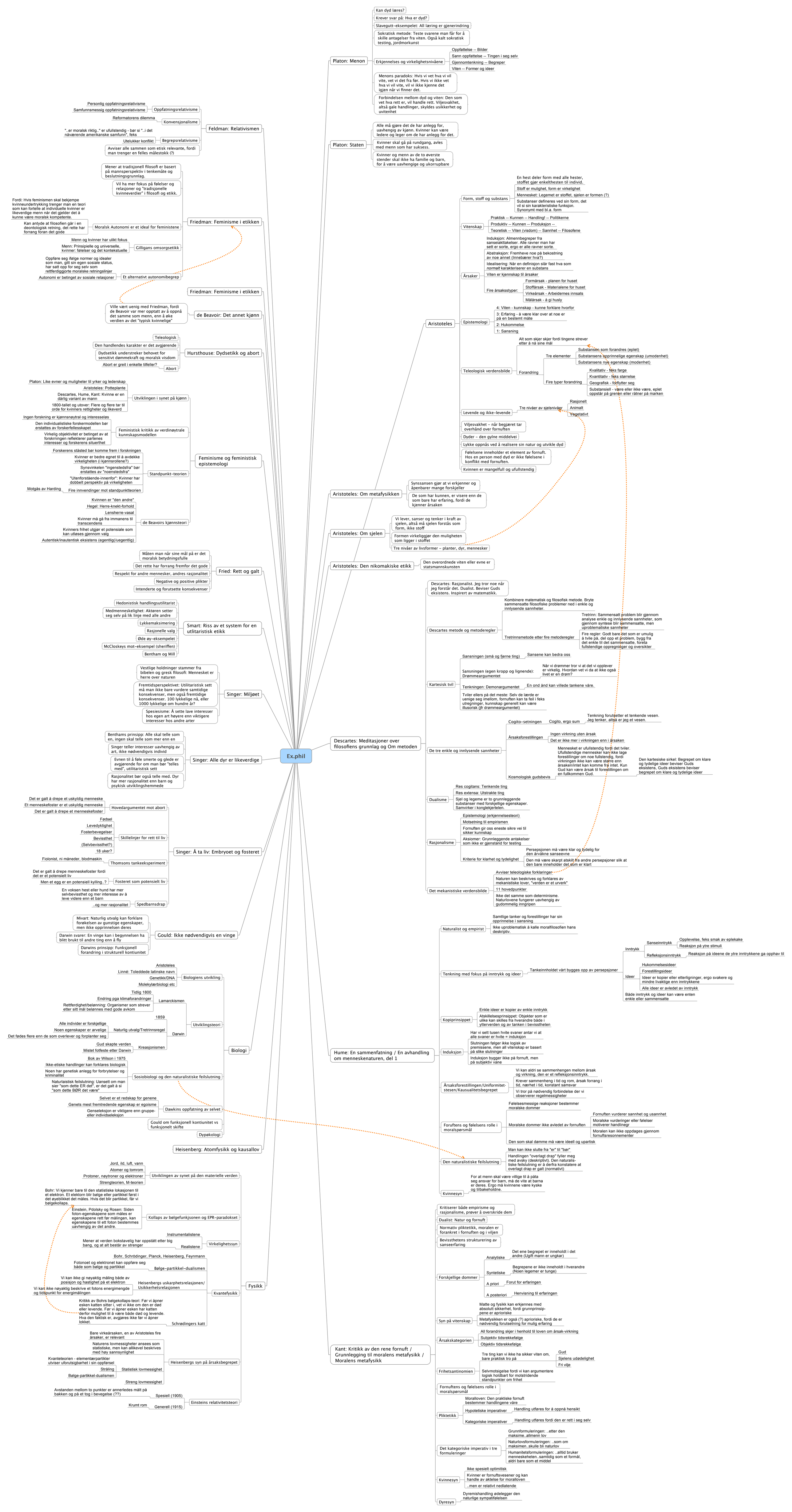
Ex.phil
Platon: Menon
Kan dyd læres?
Krever svar på: Hva er dyd?
Slavegutt-eksempelet: All læring er gjenerindring
Sokratisk metode: Teste svarene man får for å skille antagelser fra viten. Også kalt sokratisk testing, jordmorkunst
Erkjennelses og virkelighetsnivåene
Oppfattelse -- Bilder
Sann oppfattelse -- Tingen i seg selv
Gjennomtenkning -- Begreper
Viten -- Former og ideer
Menons paradoks: Hvis vi vet hva vi vil vite, vet vi det fra før. Hvis vi ikke vet hva vi vil vite, vil vi ikke kjenne det igjen når vi finner det.
Forbindelsen mellom dyd og viten: Den som vet hva rett er, vil handle rett. Viljesvakhet, altså gale handlinger, skyldes usikkerhet og uvitenhet
Platon: Staten
Alle må gjøre det de har anlegg for, uavhengig av kjønn. Kvinner kan være ledere og leger om de har anlegg for det.
Kvinner skal gå på rundgang, avles med menn som har suksess.
Kvinner og menn av de to øverste stender skal ikke ha familie og barn, for å være uavhengige og ukorrupbare
Aristoteles
Form, stoff og substans
En hest deler form med alle hester, stoffet gjør enkelthesten til individ.
Stoff er mulighet, form er virkelighet
Mennesket: Legemet er stoffet, sjelen er formen (?)
Substanser defineres ved sin form, det vil si sin karakteristiske funksjon. Synonymt med bl.a. form
Vitenskap
Praktisk -- Kunnen -- Handling! -- Politikerne
Produktiv -- Kunnen -- Produksjon --
Teoretisk -- Viten (visdom) -- Sannhet -- Filosofene
Årsaker
Induksjon: Almennbegreper fra sanseiakttakelser. Alle ravner man har sett er sorte, ergo er alle ravner sorte.
Abstraksjon: Fremheve noe på bekostning av noe annet (Innebærer hva?)
Idealisering: Når en definisjon slår fast hva som normalt karakteriserer en substans
Viten er kjennskap til årsaker
Fire årsaksstyper:
Formårsak - planen for huset
Stoffårsak - Materialene for huset
Virkeårsak - Arbeidernes innsats
Målårsak - å gi husly
Epistemologi
4: Viten - kunnskap - kunne forklare hvorfor
3: Erfaring - å være klar over at noe er på en bestemt måte
2: Hukommelse
1: Sansning
Teleologisk verdensbilde
Alt som skjer skjer fordi tingene strever etter å nå sine mål
Forandring
Tre elementer
Substansens som forandres (eplet)
Substansens opprinnelige egenskap (umodenhet)
Substansens nye egenskap (modenhet)
Fire typer forandring
Kvalitativ - feks farge
Kvantitativ - feks størrelse
Geografisk - forflytter seg
Substansiell - være eller ikke være, eplet oppstår på grenen eller råtner på marken
Levende og ikke-levende
Tre nivåer av sjelsnivåer
Rasjonelt
Animalt
Vegetativt
Viljesvakhet - når begjæret tar overhånd over fornuften
Dyder - den gylne middelvei
Lykke oppnås ved å realisere sin natur og utvikle dyd
Fellesene inneholder et element av fornuft. Hos en person med dyd er ikke fellesene i konflikt med fornuften.
Kvinnen er mangelfull og ufullstendig
Aristoteles: Om metafysikken
Synssansen gjør at vi erkjenner og åpenbarer mange forskjeller
De som har kunnen, er visere enn de som bare har erfaring, fordi de kjenner årsaken
Aristoteles: Om sjelen
Vi lever, sanser og tenker i kraft av sjelen, altså må sjelen forstås som form, ikke stoff
Formen virkeliggjør den muligheten som ligger i stoffet
Tre nivåer av livsformer – planter, dyr, mennesker
Aristoteles: Den nikomakiske etikk
Den overordnede viten eller evne er statsmannskunsten
Descartes: Meditasjoner over filosofiens grunnlag og Om metoden
Descartes: Rasjonalist. Jeg tror noe når jeg forstår det. Dualist. Beviser Guds eksistens. Inspirert av matematikk.
Descartes metode og metoderegler
Kombinere matematisk og filosofisk metode. Bryte sammensatte filosofiske problemer ned i enkle og innlysende sannheter.
Tretrinn: Sammensatt problem blir gjennom analyse enkle og innlysende sannheter, som gjennom syntese blir sammensatte, men uproblematiske sannheter
Tretrinnsmetode etter fire metoderegler
Fire regler: Godt bare det som er umulig å tvile på, del opp et problem, bygg fra det enkle til det sammensatte, foreta fullstendige oppregninger og oversikter
Kartesisk tvil
Sansningen (små og fjerne ting)
Sansene kan bedra oss
Sansningen (egen kropp og lignende): Drømmeargumentet
Når vi drømmer tror vi at det vi opplever er virkelig. Hvordan vet vi da at ikke også livet er en drøm?
Tenkningen: Demonargumentet
En ond ånd kan villede tankene våre.
Tviler ellers på det meste: Selv de lærde er uenige seg imellom, fornuften kan ta feil i feks utregninger, kunnskap generelt kan være illusorisk (jfr drømmeargumentet)
De tre enkle og innlysende sannheter
Cogito-setningen
Cogito, ergo sum
Tenkning forutsetter et tenkende vesen. Jeg tenker, altså er jeg et vesen.
Årsaksforestillingen
Ingen virkning uten årsak
Det er ikke mer i virkningen enn i årsaken
Kosmologisk gudsbevis
Mennesket er ufullstendig fordi det tviler. Ufullstendige mennesker kan ikke lage forestillinger om noe fullstendig, fordi virkningen ikke kan være større enn årsaken/intet kan komme fra intet. Kun Gud kan være årsak til forestillingen om en fullkommen Gud.
Den kartesiske sirkel: Begrepet om klare og tydelige ideer beviser Guds eksistens, Guds eksistens beviser begrepet om klare og tydelige ideer
Dualisme
Res cogitans: Tenkende ting
Res extensa: Utstrakte ting
Sjel og legeme er to grunnleggende substanser med forskjellige egenskaper. Samvirker i konglekjertelen.
Rasjonalisme
Epistemologi (erkjennelsesteori)
Motsetning til empirismen
Fornuften gir oss eneste sikre vei til sikker kunnskap
Aksiomer: Grunnleggende antakelser som ikke er gjenstand for testing
Kriterie for klarhet og tydelighet
Persepsjonen må være klar og tydelig for den åndrikne sanseevne
Den må være skarpt atskilt fra andre persepsjoner slik at den bare inneholder det som er klart
Det mekanistiske verdensbilde
Avviser teleologiske forklaringer
Naturen kan beskrives og forklares av mekanistiske lover, "verden er et urverk".
11 hovedpunkter
Ikke det samme som determinisme. Naturlovene fungerer uavhengig av gudommelig inngripen
Hume: En sammenfatning / En avhandling om menneskenaturen, del 1
Naturalist og empirist
Samtlige tanker og forestillinger har sin opprinnelse i sansning
Ikke uproblematisk å kalle moralfilosofen hans deskriptiv.
Tenkning med fokus på inntrykk og ideer
Tankeinnholdet vårt bygges opp av persepsjoner
Inntrykk
Sanseinntrykk
Opplevelse, feks smak av eplekake
Reaksjon på ytre stimuli
Refleksjonsinntrykk
Reaksjon på ideene de ytre inntrykkene ga opphav til
Ideer
Hukommelsesideer
Forestillingsideer
Ideer er kopier eller etterligninger, ergo svakere og mindre livaktige enn inntrykkene
Alle ideer er avledet av inntrykk
Både inntrykk og ideer kan være enten enkle eller sammensatte
Kopiprinsippet
Enkle ideer er kopier av enkle inntrykk
Aktsillelsesprinsippet: Objekter som er ulike kan skilles fra hverandre både i ytterverden og av tanken i bevissthetsen.
Induksjon
Har vi sett tusen hvite svaner antar vi at alle svaner er hvite = induksjon
Slutningen følger ikke logisk av premissene, men all vitenskap er basert på slike slutninger
Induksjon bygger ikke på fornuft, men på subjektiv vane
Årsaksforestillingen/Uniformitet-steisen/Kausalitetsbegrepet
Vi kan aldri se sammenhengen mellom årsak og virkning, den er et refleksjonsinntrykk.
Krever sammenheng i tid og rom, årsak forrang i tid, nærhet i tid, konstant samsvar
Vi tror på nødvendig forbindelse der vi observerer regelmessigheter
Fornuftens og følelsens rolle i moralspørsmål
Følelsesmessige reaksjoner bestemmer moralske dommer
Moralske dommer ikke avledet av fornuften
Fornuften vurderer sannhet og usannhet
Moralske vurderinger eller følelser motiverer handlinger
Moralen kan ikke oppdages gjennom fornuftsresonnementer
Den som skal dømme må være ideell og upartisk
Den naturalistiske feilslutning
Man kan ikke slutte fra "er" til "bør"
Handlingen "overlagt drap" fyller meg med avsky (deskriptivt). Den naturalistiske feilslutning er å derfra konstatere at overlagt drap er galt (normativt)
Kvinnesyn
For at menn skal være villige til å påta seg ansvar for barn, må de vite at barna er deres. Ergo må kvinnene være kyske og tilbakeholdne.
Kant: Kritikk av den rene fornuft / Grunnlegging til moralens metafysikk / Moralens metafysikk
Kritiserer både empirisme og rasjonalisme, prøver å overskride dem
Dualist: Natur og fornuft
Normativ pliktetikk, moralen er forankret i fornuften og i viljen
Bevissthetens strukturering av sanseerfaring
Forskjellige dommer
Analytiske
Det ene begrepet er inneholdt i det andre (Ugift mann er ungkar)
Syntetiske
Begrepene er ikke inneholdt i hverandre (Noen legemer er tunge)
A priori
Forut for erfaringen
A posteriori
Henvisning til erfaringen
Syn på vitenskap
Matte og fysikk kan erkjennes med absolutt sikkerhet, fordi grunnprinsippene er aprioriske
Metafysikken er også (?) aprioriske, fordi de er nødvendig forutsetning for mulig erfaring
Årsakskategorien
All forandring skjer i henhold til loven om årsak-virkning
Subjektiv tidsrekkefølge
Objektiv tidsrekkefølge
Frihetsantinomien
Tre ting kan vi ikke ha sikker viten om, bare praktisk tro på
Gud
Sjelens udødelighet
Fri vilje
Selvmotsigelse fordi vi kan argumentere logisk holdbart for motstridende standpunkter om frihet
Fornuftens og følelsens rolle i moralspørsmål
Pliktetikk
Moralloven: Den praktiske fornuft bestemmer handlingene våre
Hypotetiske imperativer
Handling utføres for å oppnå hensikt
Kategoriske imperativer
Handling utføres fordi den er rett i seg selv
Det kategoriske imperativ i tre formuleringer
Grunnformuleringen: ..etter den maksime..allmenn lov
Naturlovsformuleringen: ..som om maksimen..skulle bli naturlov
Humanitetsformuleringen: ..alltid bruker menneskeheten..samtidig som et formål, aldri bare som et middel
Kvinnesyn
Ikke spesielt optimistisk
Kvinner er fornuftsvesener og kan handle av aktelse for moralloven
..men er relativt nedlatende
Dyresyn
Dyremishandling adelegger den naturlige sympatifølelsen
Feldman: Relativismen
Oppfatningsrelativisme
Personlig oppfatningsrelativisme
Samfunnsmessig oppfatningsrelativisme
Konvensjonalisme
Reformatorens dilemma
Begrepsrelativisme
"..er moralsk riktig.." er ufullstendig - bør si "..i det nåværende amerikanske samfunn", feks
Utelukker konflikt
Avviser alle sammen som etisk relevante, fordi man trenger en felles målestokk (!)
Friedman: Feminisme i etikken
Mener at tradisjonell filosofi er basert på mannsperspektiv i tenkemåte og beslutningsgrunnlag.
Vil ha mer fokus på følelser og relasjoner og "tradisjonelle kvinneverdier" i filosofi og etikk.
Moralsk Autonomi er et ideal for feministene
Gilligans omsorgsetikk
Menn og kvinner har ulikt fokus
Menn: Prinsipielle og universelle, kvinner: følelser og det kontekstuelle
Et alternativt autonomibegrep
Oppfører seg ifølge normer og idealer som man, gitt sin egen sosiale status, har satt opp for seg selv som rettferdiggjorte moralske retningslinjer
Autonomi er betinget av sosiale relasjoner
Fordi: Hvis feminismen skal bekjempe kvinneundertrykking trenger man en teori som kan fortelle at individuelle kvinner er likeverdige menn når det gjelder det å kunne være moralsk kompetente.
Kan antyde at filosofen går i en deontologisk retning, det rette har forrang foran det gode
Friedman: Feminisme i etikken
de Beavoir: Det annet kjønn
Ville vært uenig med Friedman, fordi de Beavoir var mer opptatt av å oppnå det samme som menn, enn å øke verdien av det "typisk kvinnelige"
Hursthouse: Dydsetikk og abort
Teleologisk
Den handlendes karakter er det avgjørende
Dydsetisk understreker behovet for sensitivt dømmekraft og moralsk visdom
Abort
Abort er greit i enkelte tilfeller?
Feminisme og feministisk epistemologi
Utviklingen i synet på kjønn
Platon: Like evner og muligheter til yrker og lederskap
Aristoteles: Potteplante
Descartes, Hume, Kant: Kvinne er en dårlig variant av mann
1800-tallet og utover: Flere og flere tar til orde for kvinners rettigheter og likeverd
Feministisk kritikk av verdinøytrale kunnskapsmodellen
Ingen forskning er kjønnsnøytral og interesseløs
Den individualistiske forskermodellen bør erstattes av forskerfellesskapet
Virkelig objektivitet er betinget av at forskningen reflekterer partenes interesser og forskerens situerthet
Standpunkt-teorien
Forskerens stående bør komme frem i forskningen
Kvinner er bedre egnet til å avdekke virkeligheten (i kjønnsrollene?)
Synsvinkelen "ingenstedsfra" bør erstattes av "noenstedsfra"
"Utenforstående-innenfor": Kvinner har dobbelt perspektiv på virkeligheten
Møtgås av Harding
Fire innvendinger mot standpunktteorien
de Beavoirs kjønnsteori
Kvinnen er "den andre"
Hegel: Herre-knekt-forhold
Lensherre-vasal
Kvinner må gå fra immanens til transcendens
Kvinners frihet utgjør et potensiale som kan utløses gjennom valg
Autentisk/inautentisk eksistens (egentlig/uegentlig)
Fried: Rett og galt
Måten man når sine mål på er det moralsk betydningsfulle
Det rette har forrang fremfor det gode
Respekt for andre mennesker, andres rasjonalitet
Negative og positive plikter
Intenderte og forutsette konsekvenser
Smart: Riss av et system for en utilitaristisk etikk
Hedonistisk handlingsutilitarist
Medmenneskelighet: Aktøren setter seg selv på lik linje med alle andre
Lykkemaksimering
Rasjonelle valg
Øde øy–eksempelet
McCloskeys mot–eksempel (sheriffen)
Bentham og Mill
Singer: Miljøet
Vestlige holdninger stammer fra bibelen og gresk filosofi: Mennesket er herre over naturen
Fremtidsperspektivet: Utilitaristisk sett må man ikke bare vurdere samtidige konsekvenser, men også fremtidige konsekvenser. 100 lykkelige nå, eller 1000 lykkelige om hundre år?
Spesiesisme: Å sette lave interesser hos egen art høyere enn viktigere interesser hos andre arter
Singer: Alle dyr er likeverdige
Benthams prinsipp: Alle skal telle som en, ingen skal telle som mer enn en
Singer teller interesser uavhengig av art, ikke nødvendigvis individ
Evnen til å føle smerte og glede er avgjørende for om man bør "telles med", utilitaristisk sett
Rasjonalitet bør også telle med. Dyr har mer rasjonalitet enn barn og psykisk utviklingshemmede
Singer: Å ta liv: Embryoet og fosteret
Hovedargumentet mot abort
Det er galt å drepe et uskyldig menneske
Et menneskefoster er et uskyldig menneske
Det er galt å drepe et menneskefoster
Skillelinjer for rett til liv
Fødsel
Levedyktighet
Fosterbevegelser
Bevissthet
(Selvbevissthet?)
18 uker?
Thomsons tankeeksperiment
Fiolonist, ni måneder, blodmaskin
Fosteret som potensielt liv
Det er galt å drepe menneskefoster fordi det er et potensielt liv
Men et egg er en potensiell kylling..?
Spedbarnsdrap
En voksen hest eller hund har mer selvbevissthet og mer interesse av å leve videre enn et barn
..og mer rasjonalitet
Gould: Ikke nødvendigvis en vinge
Mivart: Naturlig utvalg kan forklare forøkelsen av gunstige egenskaper, men ikke opprinnelsen deres
Darwin svarer: En vinge kan i begynnelsen ha blitt brukt til andre ting enn å fly
Darwins prinsipp: Funksjonell forandring i strukturell kontinuitet
Biologi
Biologiens utvikling
Aristoteles
Linné: Toleddede latinske navn
Genetikk/DNA
Molekylærbiologi etc
Utviklingsteorier
Lamarckismen
Tidlig 1800
Endring pga klimaforandringer
Rettferdighet/belønning: Organismer som strever etter sitt mål belønnes med gode avkom
Darwin
1859
Naturlig utvalg/Tretrinnsregel
Alle individer er forskjellige
Noen egenskaper er arvelige
Det fødes flere enn de som overlever og forplanter seg
Kreasjonismen
Gud skapte verden
Mistet fotfeste etter Darwin
Sosiobiologi og den naturalistiske feilslutning
Bok av Wilson i 1975
Ikke-etiske handlinger kan forklares biologisk
Noen har genetisk anlegg for forbrytelser og kriminalitet
Naturalistisk feilslutning: Uansett om man sier "som dette ER det", er det galt å si "som dette BØR det være"
Dawkins oppfatning av selvet
Selvet er et redskap for genene
Genets mest fremtredende egenskap er egoisme
Genseleksjon er viktigere enn gruppe- eller individseleksjon
Gould om funksjonell kontinuitet vs funksjonelt skifte
Dypøkologi
Heisenberg: Atomfysikk og kausallov
Fysikk
Utviklingen av synet på den materielle verden
Jord, ild, luft, vann
Atomer og tomrom
Protoner, nøytroner og elektroner
Strengteorien, M-teorien
Kvantefysikk
Kollaps av bølgefunksjonen og EPR–paradokset
Bohr: Vi kjenner bare til den statistiske lokasjonen til et elektron. Et elektron blir bølge eller partikkel først i det øyeblikket det måles. Hvis det blir partikkel, får vi bølgekollaps.
Einstein, Pdolsky og Rosen: Siden foton-egenskapene som måles er egenskapene rett før målingen, kan egenskapene til ett foton bestemmes uavhengig av det andre.
Virkelighetssyn
Instrumentalistene
Mener at verden bokstavelig har oppstått etter big bang, og at alt består av strenger
Realistene
Heisenbergs uskarphetsrelasjonen/ Usikkerhetsrelasjonen
Bohr, Schrödinger, Planck, Heisenberg, Feynmann
Bølge–partikkel–dualismen
Fotonoet og elektronet kan oppføre seg både som bølge og partikkel
Vi kan ikke gi nøyaktig måling både av posisjon og hastighet på et elektron
Vi kan ikke nøyaktig beskrive et fotons energimengde og tidspunkt for energimålingen
Schrødingers katt
Kritikk av Bohrs bølgekollaps-teori: Før vi åpner esken katten sitter i, vet vi ikke om den er død eller levende. Før vi åpner esken har katten derfor mulighet til å være både død og levende. Hva den faktisk er, avgjøres ikke før vi åpner lokket.
Heisenbergs syn på årsaksbegrepet
Bare virkeårsaken, en av Aristoteles fire årsaker, er relevant
Naturens lovmessigheter ansees som statistiske, men kan allikevel beskrives med høy sannsynlighet
Kvanteteorien - elementærpartikler utviser uforutsigbarhet i sin oppførsel
Statistisk lovmessighet
Stråling
Bølge-partikkel-dualismen
Streng lovmessighet
Einsteins relativitetsteori
Avstanden mellom to punkter er annerledes målt på bakken og på et tog i bevegelse (??)
Spesiell (1905)
Krumt rom
Generell (1915)